

Verslag werksessie hbo-vaardigheden

Datum: 10 november 2016

Stand van zaken deelproject 'hbo-vaardigheden'

Anne Marie Christian geeft een korte stand van zaken van het deelproject 'hbo-vaardigheden'. Het project is in 2014-2015 van start gegaan. In eerste instantie heeft de werkgroep zich gericht op de mogelijkheden om te werken aan vaardigheidsontwikkeling binnen het 'profielwerkstuk'. De werkgroep heeft een leidraad ontwikkeld met aanbevelingen voor de organisatie, inrichting en beoordeling van het profielwerkstuk, zodat ook wordt gewerkt aan vaardigheidsontwikkeling.

In 2015-2016 zijn veel scholen aan de slag gegaan met de implementatie van deze aanbevelingen bij de inrichting van het PWS. Ook is een nulmeting gedaan onder de deelnemende VO-scholen om een beeld te krijgen van de huidige inrichting van het PWS. Belangrijke uitkomsten, waarop nog verbetering mogelijk is, zijn:

- Op de meeste scholen werkt het PWS aan vrijwel vaardigheden. Samenwerken en reflecteren krijgen het vaakst minder aandacht, terwijl dit in het HBO belangrijke vaardigheden zijn waar een beroep op wordt gedaan.
- Het PWS wordt opvallend vaak individueel (12/27) of in tweetallen gemaakt (19/27). De vaardigheid samenwerken komt op deze manier minder aan bod.
- Bij de onderwerpkeuze wordt de koppeling met met LOB-traject vrijwel niet gemaakt; als studenten zich verdiepen in een onderwerp dat past binnen een vervolgstudie die zij overwegen spreekt dit de motivatie aan en ondersteunt het hen in hun studiekeuzeprocess.
- De beschikbare uren voor begeleiding en de mate waarin scholen extra ondersteuning bieden bij de uitvoering van het PWS loopt zeer uiteen.

Inmiddels heeft de werkgroep gereflecteerd op de vraag welke vaardigheden nu van belang zijn in het HBO. Mede op basis van input uit de werkconferenties die in de afgelopen twee jaar hebben plaatsgevonden en op basis van recente onderwijsvisies waarin aandacht wordt gevraagd voor vaardigheidsontwikkeling (o.a. Ons Onderwijs 2032 en de 21st century skills) komt zij tot de volgende set van vaardigheden:

- Taalvaardigheid Nederlands
- Taalvaardigheid Engels
- Samenwerken
- Studievaardigheden
- Probleemoplosvaardigheden
- Digitale vaardigheden
- Maatschappelijke vaardigheden

Het komende jaar hoopt de werkgroep voor deze vaardigheden definities en een verwacht hbo-start-niveau te formuleren, om zo de verwachtingen tussen VO (waar werken we naar toe) en HBO (wat is ons startpunt) m.b.t. vaardigheidsniveau op elkaar af te stemmen.

Verwachte vaardigheden in het eerste jaar op het hbo

HBO-docent Shy Shavit geeft een korte presentatie over de opbouw van het eerste jaar bij de opleiding Bouwkunde. Benadrukt wordt dat de opbouw van de opleiding en de vaardigheden waarop een beroep wordt gedaan veel overeenkomsten vertoont met wat bij andere hbo-opleidingen wordt verwacht. Belangrijk uitgangspunt in het hbo is dat kennis en toepassing daarvan in de context van het beroep waarvoor wordt opgeleid altijd hand in hand gaan. Deze toepassing krijgt veelal vorm door middel van een project, waarin studenten met elkaar samen werken aan een voor het beroep relevante (ontwerp)opdracht of vraagstuk. Hierbij wordt een beroep gedaan op vele vaardigheden, zoals het kritisch analyseren van de vraag/opdracht, het raadplegen van literatuur,

het bespreken van wensen/behoefte met klanten/gebruikers, het in kaart brengen van mogelijke oplossingen, het maken/uitwerken van de beste oplossing, het evalueren/reflecteren op de gevolgde aanpak en het resultaat, het samenwerken met collega's of klanten, etcetera.

Deze cyclus van kennis- en vaardigheidsontwikkeling en toepassing hiervan in de context is een cyclus die voortdurend terugkomt in een hbo-opleiding. Uiteraard wordt in het eerste jaar nog veel ondersteuning en kennis (aan)geboden en zijn de opdrachten eenvoudig van aard; de complexiteit van de opdrachten en de mate van zelfstandigheid die van studenten wordt verwacht in de aanpak neemt in de loop van de opleiding steeds verder toe.

Met betrekking tot de set hbo-vaardigheden constateert de opleiding Bouwkunde onder andere dat eerstejaars studenten onvoldoende in staat zijn om:

- hun taalgebruik/taalniveau aan te passen aan de context (*Taalvaardigheid Nederlands*);
- in een team opbouwende feedback te geven en te ontvangen (*samenwerken*)
- professionele teksten te doorgronden (*studievaardigheden*)
- kritisch om te gaan met informatiebronnen (*onderzoeksvaardigheden/digitale vaardigheden*)

Door andere aanwezige hbo-docenten worden bovenstaande knelpunten volmondig beaamd. Ook de aanwezige VO-docenten herkennen de problematiek. De uitdaging ligt in het zoeken naar ruimte in het havo-curriculum om meer aandacht te besteden aan vaardigheidsontwikkeling op o.a. bovenstaande gebieden en het toerusten van docenten om nieuwe werkvormen te hanteren waarbij vaardigheidsontwikkeling en kennisontwikkeling hand in hand gaan met elkaar.

Belangrijke conclusies uit het gesprek zijn:

- Middelbare scholen ervaren onvoldoende feedback over 'hoe het gaat' met hun leerlingen op het hbo. De feedback die zij krijgen is meestal cijfermatig (uitval, rendement, tevredenheidscijfers). Het aangaan van de directe dialoog met oud-leerlingen en hbo-docenten zou kunnen helpen bij het krijgen van meer concrete aanwijzingen voor verbetering. Opvallend is dat de feedback tussen basisonderwijs en VO meestal wel beter is georganiseerd.
- De beoordeling van het niveau/functioneren van middelbare scholen wordt tegenwoordig zeer sterk gestuurd door kwantitatieve resultaten: het slagingspercentage en de gemiddelde eindscores op het centraal schriftelijk eindexamen. Doordat de eindexamens sterk gericht zijn op kennistoetsing en veel minder op vaardigheidstoetsing is in het voorbereidend onderwijs ook een sterke gerichtheid op kennisoverdracht. Docenten ervaren vaak onvoldoende ruimte en tijd om nog andere dingen te doen. Vaardigheidsontwikkeling wordt daarmee vaak als *iets extra's* ervaren. Dit wordt ook in de hand gewerkt door de lesmethodes en boeken die worden gebruikt. Lang niet altijd hoeft automatisch het boek van kaft tot kaft behandeld te worden om te kunnen voldoen aan de exameneisen.
- Anderen brengen in dat het werken aan vaardigheden niet 'extra' hoeft te zijn als je werkvormen kiest waarbij het mes aan twee kanten snijdt: kennisverwerving en vaardigheidsontwikkeling kunnen hand in hand gaan. Ook helpt het om context aan te brengen in het onderwijs: contextrijk onderwijs maakt het leren leuker en activeert leerlingen. Bovendien kan dit leerlingen helpen om te ontdekken naar welk soort vraagstukken / onderwerpen / vakgebieden hun interesse uitgaat en kunnen mogelijkheden ontstaan om in contact te komen met professionals of organisaties in 'de echte wereld'. Dit kan ook helpend zijn bij het oriënteren op een vervolgstudie.